

Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacı Çocuklar

EMRAH AKBAS*

Özet

Bu araştırma geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların yerel, bölgesel ve ulusal yazılı basındaki haberlerde hangi temalar etrafında ve nasıl sunulduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmada 08.09.2016-08.09.2017 tarihleri arasında yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası Türkçe yayın yapan ve periyodik olarak yayımlanan yazılı basın organlarında Suriyeli sığınmacı çocuklarla ilgili çıkan haberler tespit edilmiş ve bu haberlerde Suriyeli çocukların yer alma biçimleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Uluslararası yazılı basın organları Kıbrıs'ta ve Avrupa ülkelerinde Türkler tarafından çıkarılan yayın organlarını içermektedir. Bu bakımdan uluslararası düzeyde de olsa söz konusu basın organları bu çalışmada Türk yazılı basını kavramına dâhil edilmiştir. Araştırmanın örneklemi ise 08.09.2016-08.09.2017 tarihleri arasında Suriyeli, mülteci, sığınmacı ifadeleri ve çocuk kelimesi bulunan 8517 haberdir. 8517 haberin 6521'i çocuklarla doğrudan ilişkili olmayan haberler iken yalnızca 1996'sı çocuklarla doğrudan ilgili haberleri içermektedir. Haberler atlas.ti programı kullanılarak tasnif edilmiş ve yapılan kodlama işlemlerinde belirli kategoriler oluşturulmuştur. Köşe yazıları çıkartılmış olup 7839 haber ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteciler, Mülteci Çocuklar, Medya, Haber

Abstract

This study intends to reveal how and in which themes do the Syrian children under temporary protection are reported in the news within local, regional and national printed media.

The news on Syrian refugee children appeared in the Turkish local, regional, national and international printed media between September 8, 2016 and September 8, 2017 were examined. Sample of the study was consisted of 8517 news, between September 8, 2016 and September 8, 2017, in which the words

Syrian, refugee, asylum-seeker and child are mentioned. 6521 of the 8517 news are not directly related to children, however only 1996 news of them are. Aforementioned news were categorized and coded via atlas.ti programme and certain categories and themes were formed with the coding procedure.

Keywords: Syrian Refugees, Refugee Children, Media, News

Giriş

2010'lu yılların başında Arap ülkelerinde meydana gelen protestoların Suriye'ye sıçraması ve olayların şiddet ve çatışmaya dönmesi sonucunda milyonlarca insanın komşu ülkelere sığınması, medyada ve literatürde sıklıkla *mülteci krizi* olarak adlandırılan insani felaketi ortaya çıkardı. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin güncel verilerine göre (UNHCR, 2017), günümüzde 500 bini kamplarda olmak üzere 5 milyondan fazla kayıtlı Suriyeli sığınmacı çeşitli ülkelerde yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Türkiye yaklaşık 4 milyon Suriyeliye ev sahipliği yapmakta ve Suriyeli sığınmacıların ilk sırada tercih ettiği hedef ülke olarak bu konuda öne çıkmaktadır.

Geçici koruma kapsamındaki mültecilerin 1.323.054'ü kadın, 1.511.387'si erkektir. Bu nüfusun yaklaşık %45 kadarı 18 yaşın altında, 321.460'ı ise 4 yaşın altındadır (Göç İdaresi, 2017). Suriyeli mültecilerin 850.000'inin okul çağındaki çocuklar olduğu belirtilmektedir. Yapılan bir çalışmada bu sayının yalnızca %36'sına tekabül eden 311.000'inin eğitim alabildiği belirtilmektedir.

2011 yılından bu yana geçici koruma altında bulunan ailelerden 200.000 kadar çocuk dünyaya gelmiştir. 0-4 yaş arasındaki mevcut 360.000 çocuğun büyük kısmı Türkiye'de doğmuştur. Mülteci kadınların yaklaşık %13'ü hamiledir ve kamplarda yaşayan kadınların %11'i ve kamp dışında yaşayan kadınların %3'ü doğum yapmıştır (Akpınar, 2017, s. 26).

Demografik olarak Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilere bakıldığında, nüfusun neredeyse yarısının (%44,7) çocuklardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin %13,7'si 1-5 yaş, %16,2 5-11 yaş, %14,8 'i 12-17 yaşları arasındadır. 18 yaş altında bulunanlar toplam nüfusun %44,7'sini oluşturmaktadır (Göç İdaresi, 2017).

Suriyeli nüfusun Türkiye'nin toplumsal yapısında tabii olarak bir değişim ve dönüşüme yol açtığını ya da açacağını söylemek pekâlâ mümkündür. Hızlı toplumsal değişimlerin her daim kontrol edilebilir olması ihtiyacı, sağlıklı sosyal ilişkilerin geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını elzem kılmaktadır. Öyle ki sosyolojik olarak kitlesel göçler gibi hızlı toplumsal hareketliliklerin toplumsal yapıda hızlı dönüşümlere sebep oldukları görülmektedir. Zira kitleler

halinde göç edenlerin göç ettikleri yerleşik toplumsal yapıyla karşılaşmaları, kabul görmeleri ya da reddedilmeleri bir takım olası sosyal problemleri beraberinde getirmektedir. Türkiye'ye doğru yaşanan bu kitlesel göçlerle birlikte göçmenlik ve sığınmacılığa dair yaşanan sorunların bir sosyal sorun olarak kabul edilmesi gündeme gelmiştir. Bu durumun yansımaları kendisini medyada da göstermekte, geçici koruma altındaki Suriyelilere dair çeşitli haberler yapılmaktadır.

Bu araştırma geçici koruma altında bulunan Suriyeli çocukların yerel, bölgesel ve ulusal yazılı basındaki haberlerde hangi temalar etrafında ve nasıl sunulduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çocukların Medyada Temsili

Medyada temsil konusunu toplumsal sembollerden ayrı düşünmek pek mümkün değildir. Medyada temsil kavramı, konuların ya da sorunların halka nasıl anlatıldığı ve neden-sonuç ilişkisinin nasıl kurulduğuyla ilgili bir kavramdır. Temsil, sembolik ve retorik olmak üzere medya ürünlerinin doğrudan veya dolaylı tüm bilgilendirici boyutlarını kapsamaktadır (Dahlgren, 1995, akt. UNICEF, 2007, s.36). Mutlu'ya göre temsil ise medyanın ürettiği çıktılarda medyanın olayları nasıl sunduğu, soruları nasıl aktardığı, sunumda hangi öğelere öncelik verdiği, hangi öğeleri ön plana çıkartıp, hangi öğeleri göz ardı ettiği, medya çıktılarındaki söylemlerin neleri içerdiği ve nelerin betimlendiği ile doğrudan ilişkilidir (Mutlu, 2004, akt. Doğan, 2015, s.890). Medya, medya temsilleri ile toplumsal algıların şekillenmesi konusunda Bernard Cohen'in ifade ettiği gibi, medya bize ne düşünmemiz gerektiğini söylemez, neyi düşünmememiz gerektiğini söyler. Gerçekleşen bir olay karşısında olumlu, olumsuz ya da kayıtsız görüşleri hiçbir şey belirlemese de her şey bu gerçekleşen olay üzerine görüş üretmeye, dolayısıyla olasılıkları elemeye yönlendirir (Maigret, 2014, s.255).

Çocukların medyada temsili konusu göz ardı edilemeyecek kadar önem arz etmektedir. Öyle ki medyadaki çocukluk temsili, medya içeriğinin sunulduğu toplumun çocuklara ve çocukluk dönemine ilişkin algılarını, görüşlerini yansıttığı gibi çocuklara yönelik tutum ve davranış pratiklerinde de yönlendirici etkiler yaratabilmektedir (UNICEF, 2007, s.36). Bu durum çocukların yetişkinler tarafından algılanış biçimlerinden, çocukluğun tanımlanması ve belki de çocukluğun inşa edilmesine varıncaya değin büyük bir zihinsel tasarım sürecine sebep olmakta ve sosyolojik olarak toplumsal belleğin bu hususta yeniden tazelenmesine etki edebilmektedir. Bu sürecin arzu edildiği gibi pozitif yönlü olarak gelişebilmesinin yanı sıra tam aksine negatif yönlü gelişmesinin yani olumsuz bir biçimde sunulmasının da ortaya çıkarabileceği toplumsal travmaları kestirebilmek ise oldukça güçtür.

Çocukların medyada temsili, içinde bulunulan toplumun çocuklara ve çocukluk dönemine ilişkin algılayışını yansıttığı gibi çocuklara yönelik tutum ve davranışlarında da yönlendirici olabileceği için, Türkiye’de sığınmacı ve mülteci çocukların Türk medyası tarafından haberlerde nasıl temsil edildiklerinin analiz edilip ortaya konulması gerekmektedir.

Soygüder’e göre (2003) bir olay haberleştirilirken o haberin haber değerini belirleyen bir takım unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar, ilk olarak hedef kitlenin ne olduğunu ifade eden hedef kitledir. İkinci olarak dinleyicinin ya da izleyicinin olayın haberleşmesi sonucunda bu haberden etkilenip etkilenmediği, bu haberin yarattığı etkinin ne kadar doğrudan olduğu konudur. Üçüncü olarak izleyicilerin ne kadar hızlı etkilendikleri gibi unsurları belirten etkidir. Bir diğeri, yakında gerçekleşen olayın haberleştirilmesinde haber değerinin yüksek olma olasılığını belirten yakınlıktır. Bir diğere unsur olayın ilk olarak ele alınması ve yeni olması veya geçerli olmasını belirten zamanlılık (güncellik) ve habere konu olan kişinin önemli bir kişi olmasını ifade eden önemlilik ile birlikte habere konu olan olayın sıra dışı olması gerektiğini belirten sıra dışı olma gibi unsurlardır (Balcı, 2010, s.94-96).

Çocuklara dair haberler yazılı basında önemli bir yer tutmaktadır. Ancak çocukların haberleştirilme biçimi çocuğa dair yapılan haberin yarattığı toplumsal etkiyle ilgilidir. Boulahanis ile Heltsley’in (2004) ifadesiyle (akt. Salihoğlu, 2007, s.41): “Çocuk yeni medyada şiddetin ortasında, açlığın esiginde, politikacının kucagında, sokakta ve her yerde. Artık çocuklar toplumun görmeye alıştığı gösteri nesnelere haline gelmiştir. Medya, yalnızca her zamankinden farklı, haber değeri olan, toplumsal algıyı etkileyen olaylar hakkında haber yapmaktadır”.

Moeller (2002, akt. Salihoğlu, 2007, s.42) çocuklara dair haberleri beş kategoride tanımlamaktadır: I-Çocuklar, ülkenin gelecekteki refahının taşıyıcısı olarak kullanılmaktadır. II-Çocuklar mağdur rolünde kullanılmaktadır. Mağdur çocuk olduğu zaman felaket özellikle olduğundan fazla görünür hale gelir. Hatta muhtemelen ailesinden birinin ya da yetişkinin olduğu fakat felaketi önlemek için çok az şey yapabildiği felaketin görünümü daha da yoğun olur. III- Çocuklar “kurtarılan mağdurlar” olarak gösterilmektedir. VI-Çocuklar çok açıkça fırsatların hedefleri olarak kullanılmaktadır. Mağdur çocuklar gibi özel gruplara karşı işlenen suçlar diğerlerine göre daha fazla dikkat çekmektedir. V-Çocuklar “melek” olarak tasvir edilmektedirler. Onların masumiyeti özellikle de tasvir edilen masum çocuk bir bebek olduğunda, kötü adamları suçlar ve karartır. Melek olarak tasvir edilen çocuk bazen olduğundan daha yaşlıdır. Bir başka çalışmada Carter (1998, akt. Akdağ, 2016, s.161) çocukların haberleştirilirken “dış dünyanın kötülüklerinden korunan masumlar”, tehlike alındaki, şiddetin çaresiz kurbanları olarak haberlere yansıtıldıklarını belirtmektedir. Suriyeli çocuklarla ilgili olarak yazılı basında çıkan haberler yukarıda ifade edilen kuramsal çerçeve bağlamında değerlendirilecektir.

Yöntem

Bu araştırmada 08.09.2016-08.09.2017 tarihleri arasında yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası Türkçe yayın yapan ve periyodik olarak yayımlanan yazılı basın organlarında Suriyeli sığınmacı çocuklarla ilgili çıkan haberler tespit edilmiş ve bu haberlerde Suriyeli çocukların yer alma biçimleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu çalışmada yerel basın kategorisi ulusal düzeyde dağıtımı olmayan yazılı basını, ulusal basın kategorisi ulusal düzeyde dağıtımı olan basın organlarını, uluslararası basın kategorisi Avrupa ülkelerindeki Türk göçmenlerin ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki Türklerin yayımladığı basın organlarını içermektedir. Bu bakımdan uluslararası düzeyde de olsa söz konusu basın organları bu çalışmada Türk yazılı basını kavramına dâhil edilmiştir. Araştırmanın örnekleme ise 08.09.2016-08.09.2017 tarihleri arasında Suriyeli, mülteci, sığınmacı ifadeleri ve çocuk kelimesi bulunan 8517 haberdir. 8517 haberin 6521'i çocuklarla doğrudan ilişkili olmayan haberler iken yalnızca 1996'sı çocuklarla doğrudan ilgili haberleri içermektedir.

Haberler atlas.ti programı kullanılarak tasnif edilmiş olup ve yapılan kodlama işlemlerinde belirli kategoriler oluşturulmuştur. Köşe yazıları çıkartılmış olup 7839 haber ele alınmıştır. Atlas.ti programının seçilmesinin nedeni haberlerin bu program aracılığıyla kodlanması ve tasnif edilmesidir.

Böyle bir çalışmada araştırmanın ilgili içeriğini araştırmacının sıradan bir okumanın ötesinde keşfedici bir yaklaşımla incelemesi gerekmektedir. Çalışmada ele alınan haberlerin 6521'i çocuklarla doğrudan ilişkili olmayan haberler iken yalnızca 1996'sı çocuklarla doğrudan ilgili haberleri içermektedir. Çalışmada söz konusu bu haberlerde kullanılan dil ve yaklaşım keşfedici bir bakış açısıyla anlaşılmasına çalışılmıştır.

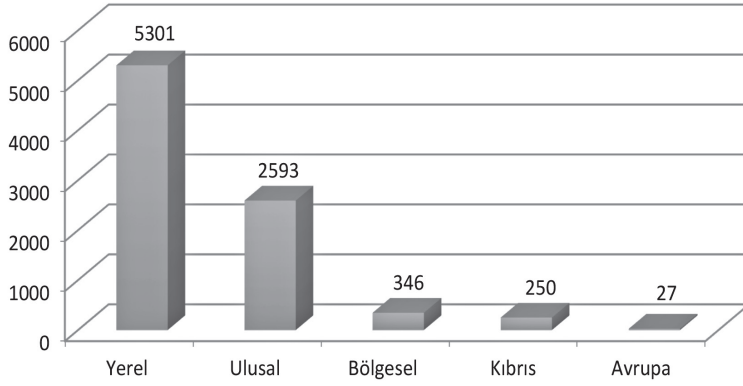
Bulgular

Araştırma kapsamında veriler şu başlıklar halinde ele alınmıştır:

- Yayımlandığı yere göre haberlerin dağılımı
- Yayın türüne göre haberlerin dağılımı
- Haberlerin coğrafi bölgeye göre dağılımı
- Çocuklarla doğrudan ilişkili haberlerde kullanılan metaforlar ve temalar

Yayımlandığı Yere Göre Haberlerin Dağılımı

Yazılı basında yer alan haberlerin yayımlanmış oldukları basın türüne göre (Yerel, ulusal, bölgesel, Kıbrıs, Avrupa) toplum içinde yayılma olasılığı değişiklik göstermektedir. Ulusal basında yayınlanan bir haber ile bölgesel ya da yerel basında yayınlanan haberin toplumda önemsenmesi, yayılma hızı ve haberin

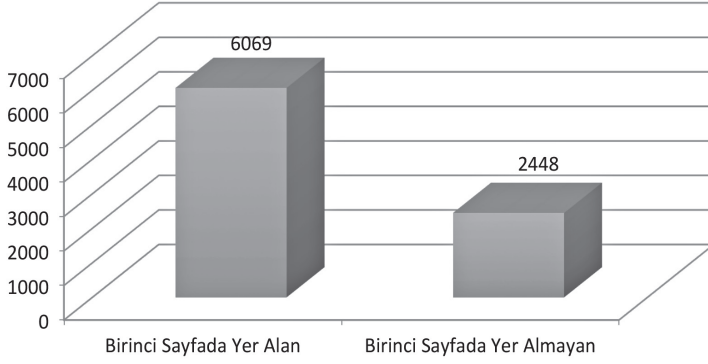

Şekil 1: Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberlerin yayımlandığı haber kaynağına göre dağılımı

büyük bir kitlenin ilgisini çekmesi bakımından farklılık göstermektedir. Bu farklılık haberin daha fazla sayıda okura ulaşma ihtimalinden kaynaklanmaktadır.

Şekil-1’de görüldüğü üzere Suriyelilerle ilgili yapılan haberlerin 5301’inin yerel basında, 2593’ünün ulusal basında, 346’sının bölgesel basında, 27’sinin Avrupa basınında ve 250’sinin Kıbrıs basınında yayımlandığı tespit edilmiştir. Araştırma verilerine bakıldığında yerel basında yapılan haberlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum Suriyelilerin yerleştikleri şehirlerle yakından ilgili olmakla birlikte Suriyelilerle ilgili yazılı basında yayınlanan herhangi bir haberin yerelle ilişkili olması ve haberin ulusal bir etki yaratacak mahiyette olmamasıyla ilgili olduğu söylenebilir. Erdoğan’a göre (2014, s.37), Türk medyası, sadece yaşanan bir olay üzerinden 3. Sayfa habercilik türünden haberlerle Suriyelileri haberleştirmektedir. Ulusal medyaya kıyasla yerel medya Suriyelilerle ilgili konulara daha yakın durmasına karşın haber-olay merkezli bir yaklaşımı tercih etmektedir. Bu bağlamda çocuklar ile ilgili basında yayınlanan haberlerin de haber-olay merkezli bir yaklaşımdan hareketle haberleştirildiği, yerel ya da bölgesel yazılı basının ulusal basınla karşılaştırıldığında çocuklar ile ilgili habere daha fazla yer verdikleri görülmektedir.

Yazılı basında yer alan haberlerin yerel, bölgesel ya da ulusal basında haber yapılması kadar önemli olan bir diğer husus ise yapılan haberlerin birinci sayfa haberi olması ya da bunun dışındaki diğer sayfalarda yer almasıdır. İncelenen 8517 haberin yalnızca 2448’i birinci sayfada yer almıştır. Bununla birlikte birinci sayfada yer alan haberlerin 1790’ı yerel veya bölgesel basında yer almıştır. Öyle ki, birinci sayfada yer alan haberlerin daha fazla önemsendiği ve bu anlamda toplumda yaratacağı etkinin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bundan ötürü Suriyelilerle ilgili yapılan haberlerin yazılı basının birinci sayfasında yer

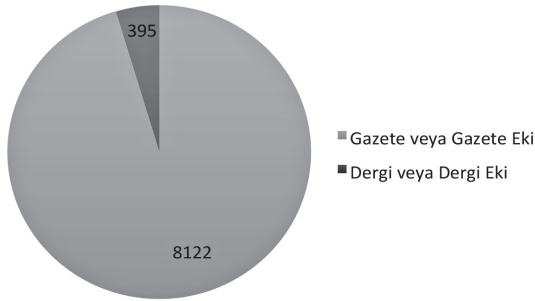
Şekil 2: Suriyelilerle ilgili haberlerin birinci sayfada yer alma durumlarına göre haberlerin dağılımı

alıp alınmamasının toplumsal hafızanın biçimlendirilmesinde önemli bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

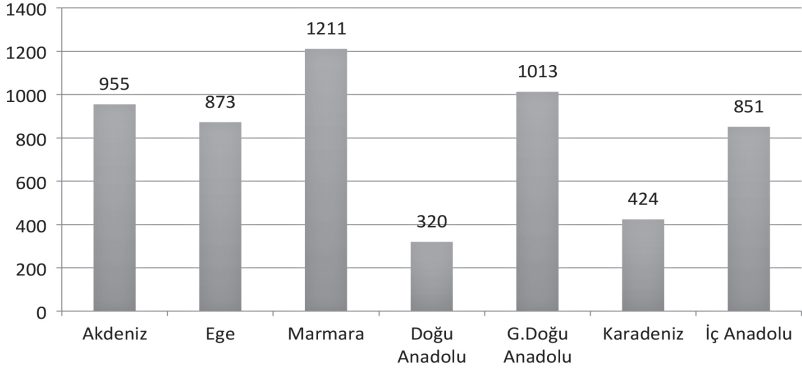
Yayın Türüne Göre Haberlerin Dağılımı

Dünya'nın hemen her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de uzun yıllar gündem değerlendirmeleri ve birtakım bilgilerin toplumla paylaşılmasında evvela geleneksel kitle iletişim araçlarından birisi olan gazeteler kullanılmıştır. Günümüze gelindiğinde ise klasik kitle iletişim araçları hem sayıca artmakta ve hem de çeşitli türleri ortaya çıkarak gazetelerin yanı sıra gazete ekleri, dergiler ve dergi ekleri gibi farklı türde kitle iletişim araçlarının kullanımları yaygınlaşmaktadır.

Şekil-3'de görüldüğü gibi basında yayınlanan haberlerin 8122'si gazete ve gazete ekinde, 395'i dergi veya dergi ekinde yayınlanmıştır. 2016 yılı TÜİK istatistiklerine göre Türkiye'de 3738 dergi, 2527 gazete bulunmaktadır.

Şekil 3: Suriyelilerle ilgili yayımlanan haberlerin yayın türüne göre dağılımı

Şekil 4: Suriyelilerle ilgili yayınlanan haberlerin coğrafi bölgelere göre dağılımı

Gazetelerin %90,7'si yerel gazetelerdir. Yerel gazetelerin bir olayı haberleştirmesinin, haber değeri olarak gerçekleşen olayın yayın yapılan yere yakınlığının önemli bir haberleştirme kriteri olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öte yandan aynı istatistiğe göre dergilerin neredeyse yarısı siyasi içerik dışında yayın yaparken, gazetelerin %86,9'u siyasi/haber/güncel içerikli yayın yapmaktadır. Hem yerel gazetelerde Suriyelilerin daha fazla yer bulmasının, hem de gazetelerin büyük bir çoğunluğunun siyasi/haber/güncel içerikli yayın yapmasının gazete veya gazete eklerinde dergilerden daha fazla haber bulunmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Haberlerin Coğrafi Bölgeye Göre Dağılımı

Geçici koruma altındaki Suriyeliler ülkemizde her bölgede bulunmaktadır. Bununla birlikte Suriyelilerin bazı bölgelerde gerek onlar için tesis edilen kamplar gerekse kamp dışında iş imkânları, hayat koşulları ve bazı sosyal ilişkileri gibi çeşitli sebeplerle yoğunlaştıkları görülmektedir. Bu çalışmada farklı coğrafi bölgelerin bir kriter olarak seçilmesinin nedeni Suriyelilere dair algının ve Suriyelilerin uyum süreçlerinin bölgesel olarak ayrışmasıdır. Bu ayrışmanın söz konusu haberlere yansımaları kaçınılmazdır.

Yerel ve bölgesel basında yayınlanan haberlerin bölgelere göre dağılımına bakıldığında en fazla haberin 1211 haber ile Marmara Bölgesi'nde yayınlandığı görülmektedir. İş imkânlarının fazla olması Suriyelilerin çalışmak üzere buralara yönelmeleri, bölgenin bir transit geçiş bölgesi olması ve yerel basın kuruluşlarının sayılarının fazla olması sebebiyle bu bölgedeki ilgili haberlerin sayısının daha fazla olması doğal olarak görülmektedir. Marmara Bölgesi'ndeki iller açısından haber dağılımına bakıldığında ise yalnızca 421 haberin İstanbul ilinde yayınlan yerel basında yer aldığı görülmektedir.

En fazla haber yapılan ikinci bölge ise 1013 haberin yapıldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'dir. Bu bölgede Suriyeliler için inşa edilen kampların sayıca fazla olmasının bölgede Suriye'ye komşu illerin bulunmasından ve göç öncesinde mevcut bulunan sosyal ve akrabalık ilişkilerinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bundan dolayı Suriyelilerle ilgili haber sayısının tüm bu bileşenler dâhilinde arttığını söylemek mümkündür. Haberlerin bölgelere göre dağılımında Ege Bölgesinde 873, İç Anadolu Bölgesinde 851, Akdeniz Bölgesinde 955, Karadeniz Bölgesinde 424 ve Doğu Anadolu bölgesinde 320 haber yapılmıştır.

Yayınlandığı il açısından yerel gazetelere bakıldığında, Basın İlan Kurumu verilerine göre, Suriye'ye komşu illerde yayın yapan illerden Hatay'da 21, Kilis'te 5, Şanlıurfa'da 10, Şırnak'ta 8, Mardin'de 5, Gaziantep'te 16 gazetenin olduğu görülmektedir. Bu gazetelerde yayınlanan haber kupürlerine bakıldığında, Hatay'da 177, Kilis'te 21, Şanlıurfa'da 115, Şırnak'ta 16, Mardin'de 103, Gaziantep'te 414 haber yapıldığı görülmektedir. Yerel gazetelerde yayınlanan haberlerin %14,98'si Suriye'ye komşu illerde yayınlanan yerel gazetelerde yayınlanmıştır. Bu durumun ekonomik tercihlerden kaynaklandığı gibi sosyolojik olarak da hem sosyal mesafeden hem de sosyal ilişkiler ve akrabalık ilişkilerinden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

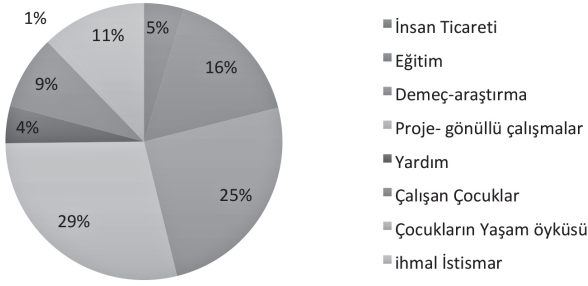
İçeriğinde Çocuk Bulunan Haberler

Araştırma örneklemini çerçevesinde elde edilen 8517 haberin 6521'i çocuklarla doğrudan ilişkili olmayan haberler iken yalnızca 1996'sı çocuklarla doğrudan ilgili haberleri içermektedir.

Diğer haberler insan ticareti/düzensiz göç, yardım/sivil toplum çalışmaları/ yardım talepleri, sığınmacıların yaşadığı sorunlar ve savaşa dair haberler, yerel ve ulusal siyasetçilerin, merkez ve taşra teşkilat yöneticilerinin ve sivil toplum örgütü yöneticilerinin ve uluslararası kuruluşların yapmış olduğu açıklamalardan oluşmaktadır.

Haberlerin 1996'sının doğrudan çocuklar ile ilgili olduğu görülmüştür. Çocuklar ile ilgili yapılan haberlere bakıldığında, kategorilerin projeler/gönüllü çalışmalar/kamu hizmetleri, eğitim, ihmal ve istismar, yardım çalışmaları veya yardım ihtiyacı, çocukların durumlarına dair tespitler, araştırmalar, açıklamalar, çocuk işçiliği, insan ticareti mağduru çocuk ve çocuk yaşam öyküleri ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu temalardan hareketle doğrudan çocukla ilgili olan haberlerin tespitinde oluşturulan sekiz kategori ve bu kategorileri ölçmek üzere geliştirilen içerik kodları aracılığıyla ilgili analizler yapılmıştır.

Şekil 5'de görüldüğü gibi yazılı basında doğrudan Suriyeli çocuklarla ilgili olan haber kategorileri ve bu kategorilerin içerik kodlarıyla yapılan analizler neticesinde şu sonuçlara ulaşılmıştır: İlk olarak dikkate değer bulgulardan birisi

Şekil 5:
İçeriğinde çocuk bulunan haber kategorilerinin dağılımı

proje-gönüllü çalışmalar kategorisinin %29 gibi büyük bir oranda çocuklarla doğrudan ilgili haberler kategorisinde yer almasıdır. Bu durum çocuklarla ilgili sosyal problemlerin çözümü noktasında Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir. Türkiye’de son onlu yıllarda devlet tarafından sivil toplum kuruluşlarına açılan alan bu sivil toplum kuruluşlarının yapmış oldukları faaliyet ve gönüllülük çalışmaları özellikle Suriyeliler konusunda varlığını somut olarak hissettirmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının yapmış oldukları yardım, sosyal etkinlik, araştırma ve geliştirme faaliyetleri geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin ve çocuklarının ilgili ihtiyaçlarını, problemlerini araştırmak, analiz etmek ve bu doğrultuda bir takım faaliyetler gerçekleştirerek söz konusu eksikliği gidermekte ön plana çıkmaktadır. İkinci olarak %25 oranıyla doğrudan çocuklarla ilgili yayınlanan haberlerde demeç-araştırma kategorisinde ön plana çıkan haberler ise Türkiye’de genel olarak Suriyelilerle ilgili yapılan araştırmaların yanı sıra Suriyeli çocuklarla ilgili verilen demeçler ve yapılan araştırmaların önemine dikkat çekmektedir. Yazılı medyada sunulan bu haberler Türkiye’de Suriyeli çocuklarla ilgili bir kamuoyunun oluştuğunu ve bu doğrultuda çocukların mağduriyetlerinin önlenmesi için birtakım araştırmalar yapıldığını göstermektedir. Yazılı basında Suriyeli çocukları doğrudan ilgilendiren haberlerle ilgili olarak ön plana çıkan üçüncü konu ise %16 ile eğitim konusudur. Bunun yanı sıra ihmal ve istismarlar (%11), çalışan çocuklar (%9), çocuklara yardım (%4) ile ön plana çıkarken en dikkat çekici nokta ise çocukların yaşam öyküsünün (%1) oldukça sınırlı bir biçimde yazılı basında yer almasıdır. Yazılı basında Suriyeli çocuklarla doğrudan ilgili olarak yayınlanan haberlerde çocukların yaşam öyküsünün en düşük oranda seyretnmesi bize bu konudaki eksiklikleri göstermede yardımcı olmaktadır.

Çocuklarla Doğrudan İlişkili Haberlerde Kullanılan Metaforlar ve Temalar

Suriyeli çocuklar yazılı basında kendileriyle ilgili yapılan haberlerde, Iraklı bebekler, mülteci bebekler, çocuklar, Suriyeli çocuk, Suriyeli minikler, yetim çocuklar, mülteci çocuklar, mazlumlar gibi ifadelerle tanımlanmaktadırlar.

Suriyeli çocukların yer aldığı haberler genellikle, çocukların yaşadığı sorunlar (eğitim, sağlık vb.), çocuk evliliği, çocuk işçiliği, sokakta çalışan çocuk olmak gibi sosyal sorunlarla karşı karşıya kalan çocuklar gibi temalar etrafında şekillenmektedir.

Çocukların haberlerdeki temsili, bir yetişkinin çocuklara dair yaptıklarının haberleştirilmesi şeklinde sunulmaktadır. “Mülteci çocuklar güldüler”, “Palyaçolar çocukları güldürdü”, “çocuklar belgelerini aldı” gibi ifadelerle temsil edilmektedir. Çocukların doğrudan bir özne olarak katıldıkları veya öylece görüldükleri bir dil ve içerik söz konusu değildir.

Çocukların bir özne olarak ele alınmamasından kaynaklı olarak haberlerde belirli sosyal kategorilerin olduğu bir vakiydir. Öyle ki sığınmacı ve mülteci çocuklara dair yapılan haberlerde de bu sosyal kategorileri görmek pekâlâ mümkündür. Söylem bakımından yayınlanan haberlerde ana kategorinin bir biçimde var olduğunu söylemek mümkündür. Bu ana kategorilerden biri mağdur rolündeki çocuk kategorisidir. Bir diğeri ise kurtarılan mağdur olarak sunulan Suriyeli çocuklardır. Çocukların, tehlike altındakiler, şiddetin çaresiz kurbanları şeklinde de tarif edildiği görülmektedir.

Kurtarılan mağdurlar, acınan objeler olmakla beraber, haber bebekle ilgili değil kurtarıcı ile ilgilidir. Çocuk, şefkat gösterilen ve yardım edene saygı duyan birey olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede çocuğun karşı karşıya kaldığı hak ihlalleri mağduriyet olarak tanımlanmakta ve mağduriyetleri haberleştirilmektedir. Öte yandan yerel medyada haberlerin genel anlamda hazırlanmasında çocuk hakları odaklı habercilik ilkelerine uyulmadığı görülmektedir. Bu durumu çocuk işçiliğine dair haberlerde görmek mümkündür.

Öte yandan taranan haberlerde çocukların adlarının açık olduğu, çocukların fotoğraflarının açıkça yayınlandığı görülmektedir. Bir çocuğun bilgileri ve fotoğrafı paylaşılırken çocuğun yüksek yararının göz önüne alınması, çocuğun haber nedeniyle olumsuz bir durumla karşılaşmaması hakkında bir değerlendirme yapılarak haber yapılması gerekirken, haber yapanların bu hususları göz önüne almadıkları görülmektedir.

Bu durum bilimsel çalışmalarda da özellikle hassasiyet gerektirirken yazılı basında göz ardı edilmesi hem etik problemleri yeniden tartışmaya açmakta hem de bu etik problemin çocukluk açısından yeni bir bakış açısıyla yeniden değerlendirilmesini de elzem kılmaktadır.

Çocukların sokakta çalışmaları “ekmek kazanma” olarak adlandırılmaktadır. Her ne kadar haberlerde çocukların mağduriyetleri dile getiriliyor olsa da çocukların çalıştırılmasının suç olduğu, çocuk işçiliğine dair herhangi bir içerik haberlerde bulunmamaktadır. Genel olarak çocuk işçiliğinin sömürü olmasının yanı sıra geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların çalıştırılmasının hem emek sömürüsü

olması hem de anayasal olarak problem arz etmesi boyutu yazılı basında çoğunlukla yer almamaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Suriyelilerle ilgili yazılı basında yayınlanan haberlerin yerel medyada, ulusal medyaya göre daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bu durum yaşanan yerler ve haber yapılan olayların kapsamıyla ilgili olarak değerlendirilmektedir.

Doğrudan çocukla ilgili olmayan haberler, insan ticareti/düzensiz göç, yardım/sivil toplum çalışmaları/ yardım talepleri, sığınmacıların yaşadığı sorunlar ve savaşa dair haberler, yerel ve ulusal siyasetçilerin, merkez ve taşra teşkilat yöneticilerinin ve sivil toplum örgütü yöneticilerinin ve uluslararası kuruluşların yapmış olduğu açıklamalar ile dış dünyada yaşanan olaylara dair haberler ve haber içeriğinde taranan kelimelerden birini bulundurmasına karşın konuyla ilgili bulunmayan haberler olmak üzere beş başlık altında değerlendirilmiştir.

Doğrudan çocuklarla ilgili haberlere bakıldığında, haber içeriklerinin projeler/gözümlü çalışmalar/kamu hizmetleri, eğitim, ihmal ve istismar, yardım çalışmaları veya yardım ihtiyacı, çocukların durumlarına dair tespitler, araştırmalar, açıklamalar, çocuk işçiliği, insan ticareti mağduru çocuk ve çocuk yaşam öyküleri ile ilgili olduğu görülmektedir.

Suriyeli çocuklarla ilgili yazılı basında yayınlanan haberlerde çocuklar, “Iraklı bebekler”, “mülteci bebekler”, “Suriyeli çocuk”, “Suriyeli minikler”, “yetim çocuklar”, “mülteci çocuklar”, “mazlumlar” gibi ifadelerle tanımlanmaktadırlar. Bu tanımlamaların toplumsal yapıyı ve algıları belirlemede önemli bir etkiye sahip olabileceği düşünülebilir. Bundan ötürü Suriyeli çocukların haberlerde sunulma biçimleri onları “öteki” kılmayacak ve yaralamayacak biçimde düzenlenmelidir.

Çocukların haberleştirilmesinde kullanılan kategorilerden biri mağdur rolündeki çocuk, ikincisi kurtarılan mağdurlar şeklindedir. Gazete haberlerinde, çocukların tehlike alındakiler, şiddetin çaresiz kurbanları olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu tarz bir tanımlamanın toplumsal hayatta birtakım damgalamalara ve sosyal çatışmalara yol açabilecek mahiyette olduğunu söylemek mümkündür.

Haberlerde çocuk, şefkat gösterilen ve yardım edene saygı duyan birey olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede çocuğun karşı karşıya kaldığı hak ihlalleri mağduriyet olarak tanımlanmakta ve mağduriyetleri haberleştirilmektedir. Çocukların haberleştirilmesinde evrensel çocuk hakları ilkeleri ve çeşitli habercilik ilkeleri gözetilmelidir.

Haberler aracılığıyla çocuk katılımının sağlanması önemlidir. Çocuklara dair değil çocukların dilinden haberler yapılmalıdır. Çocukların entegrasyonunun sağlanabilmesi için çocuklara özgü ilk aşamada Arapça ve Türkçe dilinde yayın yapan sayfalar oluşturulabilir.

Teşekkür

Bu çalışma TRT Çocuk televizyon kanalı tarafından desteklenmiştir. TRT Çocuk kanalı yönetimine ve özellikle İsmihan Yılmaz ve Bekir Yıldızcı'ya yakın ilgi ve desteklerinden dolayı müteşekkirim.

* Emrah Akbas

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İTBF Sosyoloji
emr.akbas@gmail.com

Kaynakça

- Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 16-29.
- Alankuş, S. (2007). Bia ve Hak Haberciliği Eğitim Çalışmaları Üzerine. Alankuş, S. (Ed.) *Çocuk odaklı habercilik* içinde (s.13-27). İstanbul: IPS İle İletişim Vakfı Yayınları.
- Balcı V, E. (2010). Haber Değer Etmenleri Açısından Geleneksel ve İnternet Gazeteciliğinin Karşılaştırılması. Yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan A (2015). Yoksulluk ve Medya: Yoksulların Bakış Açısından Yoksulluğun Medya Temsili. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (38).
- Erdogan, M, M. (2014). Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi.
- Göç İdaresi (2017). *2016 Türkiye Göç Raporu*. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Maigret, E., & Yücel, H. (2014). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Neuman, L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri- Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (5.bs). Ankara: Yayınodası Yayınları.
- Salihoğlu, S. (2007). 2006 Yılında Türkiye'de 3 Yazılı Basın Organında Yer Alan Çocuk Haberlerinin İçerik Analizi Yöntemi ile Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Türk Kızılayı (2016). *Göç İstatistik Raporu*. Ankara: Türk Kızılayı.
- Unicef (2007). *Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları: Hak Temelli Perspektif*.

